

Wetsvoorstel uitsluiten fraudevorderingen bij de vermogenstoets participatiewet

1. Draaideureffect in de bijstand: Schiet de regering met hagel?

Dit wetsvoorstel geldt in beginsel voor alle fraudevorderingen en daarmee samenhangende boetes. Bewust verzwijgen is geen vereiste in dit voorstel. Veel van wat de regering fraude noemt heeft echter niet te maken met bewust iets verzwijgen, maar met het niet melden wat redelijkerwijs gemeld had moeten worden. Contante stortingen op de bankrekening of pinnen in een speelhal leidt ook tot terugvordering en een boete. In mijn eigen praktijk zie ik dat dit op kan lopen tot € 10.000,- of meer. Als iemand door spaarzaam te leven uit de uitkering geld heeft gespaard - en dat komt voor - dan moet hij daar voor een deel op interen, ook al heeft de terugvordering niets met verzwegen vermogen te maken.

De regering wil met een beroep op het gelijkheidsbeginsel alle fraudeurs gelijk behandelen. De voorbeelden die ik hierboven heb genoemd last zien dat maar heel beperkt sprake is van gelijke gevallen.

2. Dit voorstel kan onevenredig nadelige gevolgen hebben voor betrokkenen.

Ik zie in de praktijk regelmatig dat cliënten, in dat geval oude mensen, desgevraagd aan de SVB laten weten dat zij een woning in het buitenland bezitten. Zij verzwijgen dat dus niet. In plaats van dat de SVB die openheid waardeert, verwijt de SVB hen dat ze dit niet eerder zelf hebben gemeld en maakt van hen toch een fraudeur. Ik zie dat cliënten dachten dat de SVB al wist dat ze het bezit al kenden, omdat ze het bijvoorbeeld als verblijfadres opgaven. Dat is misschien laks, maar geen opzettelijke fraude. Ook deze mensen krijgen met dit wetsvoorstel te maken.

Het verkopen van een huis in het buitenland is in de praktijk niet altijd even makkelijk en soms vinden klanten het ook moeilijk, omdat het bijvoorbeeld het ouderlijk huis is. Met dit wetsvoorstel dreigen oude mensen tussen wal en schip te gaan vallen. Het wetsvoorstel houdt in dat mensen moeten gaan bewijzen dat ze de woning niet kunnen verkopen en er dus niet redelijkerwijs over kunnen beschikken. Dat probleem wordt dus op het bordje van de burger gelegd.

Bovendien kan het nog wel even duren voordat duidelijk is dat iemand redelijkerwijs niet over een woning beschikken kan. Hoe soepel zal het college dan in ieder geval voorlopig bijstand verlenen?

Wat gaat er ten slotte gebeuren als de opbrengst van de verkoop lager is dan het teruggevorderde bedrag? Ik licht dit toe met een voorbeeld: Iemand bezit een woning in het buitenland. Het college vordert het college € 50.000,- terug, omdat het recht op bijstand over de achterliggende periode niet kan worden vastgesteld. Dat zegt nog niets over de waarde van een huis, maar alleen iets over de hoogte van de bijstand die was verleend. De betrokkene verkoopt vervolgens het huis met een marktconforme opbrengst van € 35.000,-. Scheldt de gemeente het restant dan kwijt of mag de burger toch een bedrag gelijk aan het vrij te laten vermogen houden (voor een alleenstaande ca. € 6.000,-)?

Voor dat laatste valt wel iets te zeggen, omdat schuldenproblemen kunnen worden voorkomen als burgers een kleine buffer houdt voor onverwachte uitgaven. Het scenario waarin de betrokkene na

de verkoop € 0,- vermogen overhoudt en nog eens een restschuld van € 15.000,- aan de gemeente moet aflossen zal iemand extra kwetsbaar maken. Dan heb ik het nog niet gehad over de boete van waarschijnlijk ca. € 1.200,- die het college ook zal hebben opgelegd en die als eerste moet worden terugbetaald.

3. Moet artikel 48 lid 2 van de Participatiewet dan ook worden gewijzigd?

Biedt artikel 48 Pw in de huidige vorm wel ruimte om in de vorm van een lening bijstand te verlenen in afwachting van de verkoop van een woning zodat iemand een schuld kan aflossen? Valt dat onder de noodzakelijke kosten van het bestaan in de periode waarover het college het recht op bijstand in het kader van een nieuwe aanvraag beoordeelt? Dat is immers een andere periode dan waarover het college bijstand teruggevorderd heeft. De opbrengst van de verkoop van de woning zal immers eerst moeten worden aangewend om de boete en de terugvordering te betalen in plaats van dat hieruit de lopende kosten van het levensonderhoud kunnen worden betaald.

En wat gaat het college doen als men vindt dat de betrokkene te weinig doet om het huis te verkopen? Beëindigt het college dan de tijdelijke bijstand en wordt dit ook teruggevorderd waardoor de betrokkene er nog een schuld bij heeft?

4. De overheid kan een vordering ook zelf incasseren. Is dit voorstel wel nodig?

In de motie Wiersma/ Peters werd de regering opgeroepen om al het mogelijke te doen om een vordering te incasseren. Daar zie ik in het voorstel weinig van terug.

Een terugvorderingsbesluit levert met een dwangbevel een executoriale titel op. Het beslag leggen op een huis dat in het buitenland staat is misschien niet eenvoudig, maar niet per definitie onmogelijk. Waarom zet de regering daarin geen stappen in plaats van dat men voorstelt om de burger de facto te verplichten zelf een woning te verkopen? In het voorstel staat niets over of er problemen bestaan bij het incasseren van vorderingen in het buitenland en zo ja in welke landen dat probleem zich dan voordoet.

Een alternatief is dat het college in plaats van over het verleden bijstand terug te vorderen er ook voor kan kiezen om naar de toekomst toe de bijstand in de vorm van een lening te verstrekken en aan de eigenaar van de woning de verplichting op kan leggen om de woning te verkopen en daarna op de opbrengst in te teren. Ook het beëindigen van bijstand is een mogelijkheid. Dat is anders dan een schuld die het gevolg is van een terugvordering buiten de berekening van het vermogen laten bij de beoordeling van een nieuwe aanvraag (over een nieuwe periode) en vervolgens iemand te dwingen die schuld daarmee af te lossen.

Stelt de regering hier niet een verreikende wijziging voor terwijl het probleem relatief beperkt is?

5. Is het uitsluiten van fraudevorderingen een verkapte punitieve sanctie?

Onder de theorie dat het hier om herstel van de rechtmatige toestand gaat, zit toch ook een leedtoevoegend element. Iemand kan immers in beginsel voor onbepaalde tijd van bijstand worden uitgesloten. Het treft mensen die al met een terugvordering en een boete te maken hebben gehad. Regering, is dit voorstel nu na de fraudewet uit 2013 ook nog nodig en hoe lang kun je mensen van bijstand uitsluiten?

Intussen is gebleken dat de achtergrond van uitkeringsfraude divers is. Bij het opleggen van boetes wordt daar intussen rekening mee gehouden, maar dit voorstel biedt het college weinig ruimte om ambtshalve de beslissing af te stemmen op de situatie. Er bestaan gevallen waarin het voorstel passend kan zijn, maar ik ken uit mijn praktijk net zo goed situaties waarin dat niet zo is.

6. Wetsvoorstel houdt een indirect onderscheid op nationaliteit in.

Gelet op de aanleiding voor dit voorstel hangt er toch de geur van indirect onderscheid op nationaliteit omheen. In de praktijk zullen toch vooral mensen met bezit in het buitenland hiermee te maken krijgen. Dat zijn relatief veel mensen met een andere nationaliteit dan de Nederlandse. Welke objectieve rechtvaardiging ziet de regering daar dan voor?

Conclusie:

Dien dit wetsvoorstel niet in. In plaats daarvan is een andere visie op handhaving nodig.

Eerst moet er bij de beoordeling van wanneer er sprake is van schending van de inlichtingenverplichting ex artikel 17 lid 1 Pw meer gelet worden op wat redelijkerwijs van de betrokkene kon worden gevergd in plaats van dat iedereen als fraudeur over één kam geschoren wordt.

Het paardenmiddel dat de regering nu voorstelt zou alleen ingezet moeten worden bij opzetfraude waarbij het voor een gemeente ook niet mogelijk is om beslag te leggen op een woning en deze te verkopen. De overheid zou bij het nemen van een terugvorderingsbesluit in gesprek moeten gaan met mensen over hoeveel en hoe er terugbetaald moet gaan worden in plaats van dat deze allemaal als fraudeur in de hoek gezet worden. Het zou in plaats daarvan beter zijn als het college per geval gaat kijken welke aanpak passend is waarbij men hard op de inhoud mag zijn, maar zacht op de persoon moet blijven.

Dit voorstel zal waarschijnlijk leiden tot meer juridische procedures over met name de vraag of en binnen welke termijn de betrokkene redelijkerwijs over de woning kan beschikken en niet tot duurzame oplossingen waar de burger – zelfs een fraudeur – behoefte aan heeft.